

CONSIDERAȚII PRIVIND OMONIMIA ÎN SUBDIALECTUL BĂNĂȚEAN

de

Florina-Maria BĂCILĂ

Ca și celelalte serii lexicale, omonimele prezintă o stratificare pe verticală (în diacronie) și alta pe orizontală (dependentă de repartiția lor geografică și de valoarea funcțională). Într-un anumit moment al evoluției limbii și pentru o categorie determinată de vorbitori, o formă sonoră poate să corespundă unor omonime care, sincron, nu se întâlnesc în limba literară și nici nu se concurează în comunicarea obișnuită¹. De reținut, în clasificarea acestora, rolul esențial ocupat de diferențierea pe sfere de utilizare: profesională, dialectală sau cultural-istorică, ceea ce relevă necesitatea unei perspective funcționale în abordarea omonimiei, care, ca și sinonimia, are în vedere unități aparținând sau nu aceluiași registru al limbii.

În strânsă legătură cu cele de mai sus se află și *omonimia la nivelul graiurilor populare*, mai ales că acestea prezintă sisteme fonologice proprii, unele deosebite de cel al limbii literare. Trăsăturile fonologice ale unui grai au un rol extrem de important în stabilirea opozițiilor morfologice, constituite adesea sub presiunea sistemului, cu scopul de a distinge anumite forme gramaticale. Ne vom opri, în continuare, asupra câtorva aspecte privind omonimia în subdialectul bănățean.

*

Astfel, caracterul dur sau moale al unor consoane are consecințe pe plan morfologic, determinând apariția unor flexive specifice de plural, a unor forme omofone și, respectiv, utilizarea anumitor mărci, în compensație, pentru a le distinge. Ariile fonetice sau fonologice conturate

¹ Pentru această problemă, vezi Florina-Maria Băcilă, *Omonimia în limba română. Privire monografică*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2007, p. 193-194.

în subdialectul bănăţean coincid, în general, cu cele morfologice din flexiunea substantivului.

Neutralizarea opoziţiei singular / plural se realizează²:

- la substantivele feminine al căror radical se termină în consoanele dure *s, z, ț, Ț, ș, j, r* (vocala anterioară *e* final, precedată de aceste consoane, devine *ă*): *coasă, tăbliță, buđă, cocoasă, (h)oară* etc.³ La unele substantive, în acest context, marca pluralului o constituie alternanţele fonetice din radical: *mustiață – mustieță; mustață – mustăță*. Caracterul dur al consoanelor amintite se manifestă și în finală absolută, provocând identitate între singularul și pluralul substantivelor masculine precum *hoț, mînd, moș*⁴ ori între formele verbale de persoanele I și a II-a singular ale indicativului prezent: (*eu / tu*) *cruț, (eu / tu) sugiț* (cf. și omonimia *paș*, sg. – *paș*, pl., cu singularul refăcut după plural, fapt ce caracterizează subdialectul bănăţean și graiurile oltenești de nord-vest⁵, unde se întâlnește același tratament al dentalelor palatalizate și al africatelor ca în Banat);

- la unele substantive masculine formate cu sufixele de origine latină *-ar, -tor* (care prezintă *r* moale la singular și la plural⁶): *păcurari, morari, zidari, învățători* (*i* final asilabic se păstrează atât la derivatele cu sufixele *-ar, -er, -tor*, cât și la substantivele cu tema în vocală + *r*, de tipul *amnari*);

- la substantivul *coastă*, într-o arie situată în sudul Banatului: *coastă / cuastă* (sg. și pl.)⁷ și într-o arie restrânsă din nord-est: *coaste* (sg.

² Pentru discuția despre neutralizarea opoziției singular / plural, vezi Victorela Neagoe, *Subdialectul bănăţean*, în TDR, p. 256.

³ Același fenomen se întâlnește și în graiurile oltenești de vest și de nord, unde, la trecerea spre cele bănăţene, are loc crearea unor omonimii morfologice, din cauze fonetice, între singularul și pluralul substantivelor feminine de tipul *casă, frunză, căruță, nașă, coajă* etc. – vezi Ion Ionică, *Subdialectul muntean*, în TDR, p. 200; Valeriu Rusu, *Graiul din nord-vestul Olteniei. Fonetică. Considerații fonologice*, București, Editura Academiei, seria „Studii și monografii”, 1971, p. 103; Marin Petrișor, *Graiurile bufenilor din Banat. III*, în LR, XVII (1968), nr. 4, p. 307.

⁴ Formele de plural cu consoană finală dură (omofone cu cele de singular) sunt generale și în Oltenia – cf. Valeriu Rusu, *op. cit.*, p. 54 și p. 91. În schimb, în Muntenia, *l* scurt final se menține ca marcă a pluralului la nume: *nepoși, frați, munți, dinți, brazi, duzi, frumoși, golași* și a persoanei a II-a singular sau plural la verbe: *poși, dași, cîntași, auzi, coși, (te) îngrași* etc. – vezi Vasile Frătilă, *Probleme de dialectologie română*, Tipografia Universității din Timișoara, 1987, p. 93.

⁵ Pentru această problemă, vezi Marin Petrișor, *op. cit.*, p. 311; Valeriu Rusu, *op. cit.*, p. 91.

⁶ Aceste sufixe păstrează pe *r* muiat și în aproape toată Oltenia (chiar și în neologisme). Frecvența cea mai mare a formelor cu sufixul *-ar* la singular și la plural se constată în partea de nord-vest a Olteniei și în centrul provinciei – vezi Valeriu Rusu, *op. cit.*, p. 76-77.

⁷ Cf. *ibidem*, p. 83-84.

și pl.), așadar, în funcție de caracterul dur sau moale al consoanei *t*. În nordul Banatului, diferențierea singularului de plural se realizează ca în limba literară: *coastă* (sg.) – *coaste* (pl.);

- la substantivele formate cu sufixele augmentative sau moționale care au un *n* muiat: *vulpoń*, *iepuń* (sg. și pl.).

Din cauza caracterului dur al africatelor rezultate din palatalizarea dentalelor *t*, *d* și al fricativelor *s*, *z*, *ș*, *j* în care se termină radicalul unor adjective (cf. și flexiunea substantivului), întâlnim în Banat următoarele fenomene:

- neutralizarea opoziției singular / plural: *pădukiăsă*, *sănătuasă*⁸, *uăkișă*, *pl'ేశ*, formele respective devenind omofone;

- diferențierea singular / plural numai prin alternanțe vocalice în radical: *giasă* – *giేశă* / *đasă* – *đేశă*; *criață* – *crieță*. La aceleași adjective, datorită menținerii diftongului *ea* într-o arie situată în nord-vestul Banatului și în câteva sate de bufeni din sudul acestei regiuni, distincția nu se mai realizează prin variația radicalului, neutralizându-se atât opoziția singular / plural: *criață*, *giasă* (sg. și pl.), cât și aceea dintre indicativul și conjunctivul prezent, persoana a III-a singular și plural: (*el*) *visađa* – (*el să*) *visađa*⁹.

În nord-estul Banatului, se păstrează *i* după *r* forte, mai ales pe valea superioară a Begheiului: *riu*, *ripă*, *urit* etc., ajungându-se la omonimii cu termeni din limba literară precum: *rid*₁, vb. „râd” – *rid*₂, s.n.; *rimă*₁, s.f. „râmă” – *rimă*₂, s.f. „potrivire a sunetelor finale a două sau mai multe versuri”¹⁰. Tot în nord-estul Banatului, într-o arie restrânsă, dar și în sud-vestul Transilvaniei, ocluzivele palatale primare *k*, *g* se transformă în africatele *č*, *đ* și se confundă cu fonetismele rezultate din africaticizarea ocluzivelor dentale. Neutralizarea opoziției dental / palatal duce la crearea unor omonime: *čem* corespunde formelor literare *tem* și *chem*; *camă* înseamnă „teamă” și „cheamă”; *cei* – „tei”¹¹ și „chei (pluralul lui *cheie*)”;

⁸ Vezi și *ibidem*, p. 44.

⁹ Pentru discuția despre aceste fenomene, vezi Victorela Neagoe, *Subdialectul bănățean*, în TDR, p. 248 și p. 260.

¹⁰ Vezi Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 112.

¹¹ Vezi și anecdota despre acea persoană care, bând ceai, îl întrebă pe un bănățean *de ce-i ceaiul*, la care acesta îi răspunde, nedumerit, că este *de cei* „de tei”; cf. și omonimia dintre termenul literar *tei*₁, s.m., și forma *tei*₂, pron. / adj. pron. posesiv „tăi”, frecventă în nord-estul Banatului. La pronumele posesive sunt de remarcat formele *a teu*, *a țea* etc., care au luat naștere prin analogie cu *a meu*, *a meă* și sunt mai recente decât africaticizarea dentalelor urmate de vocalele anterioare *e*, *i* și de diftongul *ea*; altfel, ar fi trebuit să avem (*a*) **ceu*, (*a*) **ca* – vezi Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 121.

păr'êce – „perete” și „pereche”; alături de *unde* „unde”, apar forme ca *dem* pentru „ghem” și „gem” etc.¹²

Sonantele *n*, *l* și *r*, sub influența unui element palatal următor (*e*, *i*, *e* semivocalic din diftongul *ea* sau *i* scurt asilabic), se înmoaie, fiind pronunțate *ń*, *l'*, *r'*. Fenomenul este caracteristic subdialectului bănățean, în care toate cele trei consoane au variante înmuiate. Este necesar să se facă distincția între *ń* (*n* muiat provenit din *n* urmat de *e*, *i* și de diftongul *ea*), care cuprinde și toate graiurile dacoromâne de la nord de Mureș, și *ń* arhaic (provenit din *n* + *e*, *i* în hiat sau *i* flexionar în elementele latinești ori *n* + *i* în elementele slave vechi și maghiare), specific Banatului și căruia, în restul graiurilor dacoromâne și în limba literară, îi corespunde un *i* semivocalic (cf. omonimia dintre *vině*, vb. „(el) vine” < lat. *venīt*, și *vině*, s.f. „vie” < lat. *vīnea*)¹³.

Prin dispariția lui iot, în urma articulării lui tot mai slabe, în graiurile din Banat și din vestul Olteniei, toate cuvintele care înainte posedau grupul labială + iot + vocală s-au redus la grupul labială + vocală. În aceste arii, cuvintele respective au în componența lor cu un fonem mai puțin decât în unele graiuri din Muntenia și din estul Olteniei și decât în limba literară. Ca urmare a acestei evoluții fonetice, s-a ajuns la omofonie: astfel, în Banat și în vestul Olteniei, forma *perĭ* reprezintă atât persoana a II-a a indicativului prezent de la verbul *a pieri*, cât și pluralul substantivului *păr*. Persoana a III-a a indicativului prezent de la verbul *a pieri* și pluralul lui *pară* au aceeași formă, *perē*; tot printr-o formă unică, *mēre*, sunt redată alte două cuvinte diferite: substantivul feminin *miere* și pluralul substantivului neutru *măr*¹⁴.

Dispariția lui iot a determinat crearea unor serii de omonime. În unele graiuri din Banat, a avut loc o nouă transformare fonetică: depalatalizarea consoanei *r'* în pluralele *perē*, *mēre*, ajungându-se, astfel, la

¹² Vezi Victorela Neagoe, *Subdialectul bănățean*, în TDR, p. 251; Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, în Marius Sala (coord.), *Enciclopedia limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 373, s.v. *neutralizare opoziții fonologice*; cf., în contextul africativizării dentalelor, și omonimia dintre *a turcĭ₁* „a turti” și *a turcĭ₂* (în limba literară) „a (se) asimila cu populația turcă”.

¹³ Vezi Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 116-117; Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Subdialectul bănățean*, în Matilda Caragiu Marioțeanu, Ștefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977, p. 148-149.

¹⁴ Vezi Grigore Rusu, *Structura fonologică a graiurilor dacoromâne*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 119-120; Emil Petrovici, *Fenomenul de sinarmonism în fonetica istorică a limbii române*, în CL, II (1957), p. 100; cf. și următoarea anecdotă al cărei efect umoristic mizează pe omonimia dintre *mere*, s.n. pl. < *măr*, și forma verbală *mēre* „merge” (specifică graiurilor din Ardeal): un oltean împinge o roabă cu mere prin Cluj și strigă (făcând reclamă): „*Mere! Mere!*”, la care clujeanul răspunde: „*Mēre* («merge») dacă împingi!”

formele *peră*, *meră* (de fapt, *pieră*, *mieră*, întrucât, în Banat, *e* se și preiotează). În urma acestei transformări, omonimiile de mai sus au fost înlăturate. Opoziția dintre *r'* (*r* cu timbru palatal + vocala anterioară *e*) și *r* dur, velarizator (+ mediala *ă*) a preluat funcția distinctivă, deosebind formele *pere*, vb. „pierre”, *mere*, s.f. „miere”, de formele *peră*, s.f. pl. „pere”, *meră*, s.n. pl. „mere”¹⁵.

În subdialectul bănățean, are loc depalatalizarea labialei *m* în formele conjuncte de dativ ale pronumelui personal de persoana I singular *îmi*, *mi-*, *-mi*, *-mi-*, care se pronunță cu dispariția iotului în diftongii ascendenți după labiale (**m-o adus**, **m-o dat**, **m-o făcut**, **m-o spus**), ajungându-se la simplificarea sistemului de clitice ale pronumelui personal de persoana I, dar și la confuzii cu formele conjuncte de acuzativ ale aceluiași pronume: de pildă, **m-o făcut** poate însemna „mi-a făcut” sau „m-a făcut”. S-a pornit, probabil, de la cazurile în care depalatalizarea lui *m* s-a produs prin asimilare la consoana următoare, în fonetică sintactică (**îm dă**)¹⁶, de unde fenomenul s-a generalizat în situațiile când cliticul era urmat de pauză sau de o vocală, prin analogie și cu **ț-o dat**, **ș-o dat**, unde *i* a amuțit sub influența caracterului dur al consoanelor **ț** și **ș**¹⁷.

În Banat, *mierță* nu înseamnă, cum ar fi de așteptat, „unitate de măsură pentru cereale”, ci este pluralul unei forme de singular *marță* „marți”, întrucât *-e* devine *-ă* după **ț** (cu alternanța *a* la singular / *e* la plural, ca în *brazdă* – *briездă*). Subdialectul bănățean manifestă o anumită preferință pentru pluralul în *-i* asilabic, care după consoanele dure dispăre (la substantivele de declinare I terminate la singular în *-ă*), astfel că *boț*₁, s.f. pl. < *boată* „băț”, este omonimul lui *boț*₂, s.n. „cocoloș”, pe care-l regăsim în celebra frază din *Amintirile* lui Creangă, despre „*boțul* cu ochi”

¹⁵ E posibil ca, în aceste situații, să avem de-a face cu păstrarea, în Banat, a formelor etimologice *pîra*, *mela*, iar reflexul *ă* să reprezinte evoluția normală a lui *a* latinesc de la formele de plural citate (cf. CDDE 1326, s.v. *păr*, și PEW 1264, s.v. *pară*; CDDE 1045 și PEW 1023, s.v. *măr*; Vasile Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Timișoara, Editura de Vest, 1993, p. 26-27).

¹⁶ Unele fapte de fonetică sintactică influențează sistemul fonologic și morfologic al limbii. Sunt cazuri în care prezența sau absența unor foneme, a unor desinențe duce la neutralizarea opozițiilor (deci, la omonimie morfologică), dar există alte elemente care contribuie la înțelegerea comunicării: de exemplu, dacă *t* final al participiului dispăre în fonetică sintactică, forma verbală (*i-*)**am da** (*și lui*) corespunde atât persoanei I singular și plural a perfectului compus, cât și persoanei I plural a condiționalului-optativ prezent de la verbul *a da*.

¹⁷ Pentru această problemă, vezi Dorin Urișescu, *Sincronie și diacronie. Fonetismul unor graiuri din nordul Banatului*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2007, p. 204-208, capitolul *Depalatalizarea consoanei [m] în formele atone de dativ ale pronumelui personal*; Vasile Frățilă, *Probleme de dialectologie română*, p. 121; Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Subdialectul bănățean*, în idem et alii, *Dialectologie română*, p. 151.

din Humulești; tot un plural, de această dată cel al lui *fier* – *fiară*₁, frecvent în sudul Banatului, este omonimul lui *fiară*₂, s.f. „animal sălbatic”.

O serie de verbe de conjugările I și a IV-a, care, în limba literară și în subdialectul muntean, se conjugă la indicativul și la conjunctivul prezent cu sufixele *-ez*, respectiv *-esc*, apar în subdialectul bănățean, ca și în alte graiuri de peste munți, fără sufix, ajungându-se la omonimii de tipul: *săr* „sărez” < vb. *a săra* – *săr* „sar” < vb. *a sări*; *lucru* „lucrez” < vb. *a lucra* – *lucru*, s.n.; *prînđ* „prânzesc” < vb. *a prânzi* – *prînđ*, s.n.; *șină* „cinează” < vb. *a cina* – *șină*, s.f.¹⁸ Persoana a III-a a indicativului prezent *însată* „încetează” devine omonimă cu adjectivul feminin *însată* „înceată”, rămânând, și în urma desuffixării, identică formal cu imperativul aceluiași verb¹⁹.

Verbul *a ploaia* are, în Banat, infinitivul *a ploia*, iar indicativul prezent, persoana a III-a singular, *ploaie*, intră în omonimie lexicogramaticală cu substantivul *ploaie*.

O omofonie la nivel construcțional se referă la faptul că, în graiurile din Banat, verbul *a fi* se conjugă la indicativ prezent, persoana I singular și plural și persoana a II-a plural, cu forme pronominale proclitice de dativ, ajungându-se la structuri precum (*io*) *mi-s* (omofonă cu angl. *miss* „regină a frumuseții”)²⁰, (*noi*) *ni-s*, (*voi*) *vi-s* (omofonă cu *vis*, s.n.)²¹.

O inovație specifică subdialectului bănățean este apariția desinenței *-u* la persoana a III-a plural a indicativului imperfect, care a devenit normă a românei literare spre mijlocul secolului al XIX-lea. Totuși, în Almăj, se înregistrează și forme etimologice de plural (fără desinența *-u*).

Conjunctivul perfect nu cunoaște omonimia din limba literară, întrucât este alcătuit din conjunctivul prezent al verbului *a fi* (variabil după număr și persoană) și participiul verbului de conjugat: *să fiu făcut*, *să fi făcut*, *să fiie făcut*, *să fim făcut*, *să fiți făcut*, *să fiie făcut*, însă, la unele forme, există riscul omonimiei cu diateza pasivă (de pildă, forma *să fiu bătut* reprezintă fie conjunctivul perfect activ, persoana I singular, fie conjunctivul prezent pasiv, aceeași persoană)²².

¹⁸ Cf. și omonimia lexicogramaticală dintre *cin* (reg.) „cinez” < vb. *a cina*, ind. prez., pers. I sg., și *cin*, s.n. (inv.) „rang, tagmă (preotească sau călugărească)”.

¹⁹ Acest fapt morfologic cunoaște o largă circulație și în graiurile din Transilvania; cf., în Crișana, formele (*să*) *scurt* „(să) scurtez”, *lumină* „luminează” – vezi Vasile Frățilă, *Probleme de dialectologie română*, p. 150; Teofil Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*, București, Editura Academiei, 1961, p. 94-95.

²⁰ De unde și următoarea anecdotă: „– Unde găsești cele mai frumoase fete din lume? – În Banat, pentru că aici toate zic *mi-s* (!)”.

²¹ Pentru aceste aspecte, vezi Vasile Frățilă, *Probleme de dialectologie română*, p. 123; Victorela Neagoe, *Subdialectul bănățean*, în TDR, p. 262.

²² Vezi Vasile Frățilă, *Probleme de dialectologie română*, p. 124; idem, *Contribuții lingvistice*, p. 66.

Substantivul neutru *căput*₁ „veston” < magh. *kaput* „idem” (< germ. *Kaput* < it. *capotto*) este omonim cu *căput*₂, s.n. „poartă” < magh. *kapu* „idem” + *-t* (desinența acuzativului), substantiv des întâlnit în graiurile din Transilvania; vezi și omonimiile dintre termeni sau forme caracteristice subdialectului bănățean (primele din perechile / seriile citate) și cuvinte din limba literară: *bete*₁, s.f. pl. < *bată* „îndoitura de la gâtul sau de la mânecile cămășii” – *bete*₂, adj. f. pl. < *beată*; *crame*₁, s.f. pl. „jumări” – *crame*₂, s.f. pl. < *cramă* „magazin de băuturi alcoolice”; *a împăca*₁ „a plăti” – *a împăca*₂ „a împăciui, a satisface”; *nor*₁, s.f. „noră” (formă etimologică din lat. *nurus*) – *nor*₂, s.m. < lat. *nubilum*; *oară*₁, s.f. (mai ales la pl.) „nume generic dat păsărilor de curte; orătanie” – *oară*₂, s.f. „timpul sau momentul în care are loc un fapt”; *par*₁, s.n. „pahar” – *par*₂, s.m. – *par*₃, adj.; *rât*₁, s.n. „șes cu iarbă (de-a lungul unei ape curgătoare); livadă” – *rât*₂, s.n. „botul porcului” etc. În schimb, în Banat nu există, de pildă, omonimia dintre *liliac*₁, s.m. „arbore din familia oleaceelor”, și *liliac*₂, s.m. „specie de mamifer insectivor asemănător cu șoarecele”, întrucât, în locul primului termen, se întrebuițează *iorgovan* < srb. *jorgovan*.

Semnalăm și două cazuri de omografie: substantivul masculin *aréte* (pronunțat, în subdialectul bănățean, *ar'éce*) „berbec (nejugănit și nebătuț)” < lat. *arietem* se scrie la fel cu pluralul *árete* (rostit, în Banat, *ár'ece*) < *áret*, s.n. „ținut, împrejurimi” < lat. *halitus*; cf. și *ćínérĭ*, s.m. pl. / adj. m. pl. < *ćínăr* „tânăr” – *ćínérĭ*, s.n. „farfurie”.

*

După cum se observă, cazuri interesante de omonimie lexicală, lexico-gramaticală și morfologică se întâlnesc nu numai în româna literară, ci și în graiurile populare, fenomenul având consecințe importante și la nivelul acestor varietăți dialectale²³. Cercetarea atentă a unor asemenea situații ar duce, desigur, la îmbogățirea inventarului de omonime al limbii noastre.

*

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

CDDE = I.-A. Candrea, Ovid Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A – Putea)*, București, Socec, 1914.

²³ Vezi studiul nostru *Mijloace «terapeutice» ale omonimiei la nivel dialectal*, în *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*. Volum coordonat de Maria Micle și Vasile Lațiu, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, p. 101-111, unde am discutat, exemplificând, despre căile de evitare a omonimiei în graiurile populare românești.

CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, I, 1956 ș.u.

LR = „Limba română”, București, I, 1952 ș.u.

PEW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, zweite, unveränderte Auflage, Heidelberg, 1975.

TDR = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Scrisul Românesc, 1984.

CONSIDÉRATIONS SUR L’HOMONYMIE DANS LE PARLER DU BANAT (Résumé)

L'article se propose de relever l'idée que l'homonymie a des conséquences importantes non seulement sur le plan du système linguistique en général, mais aussi au niveau des variétés dialectales du roumain. Nous avons choisi d'illustrer ce phénomène par l'intermédiaire de quelques exemples intéressants d'homonymes lexicaux, lexico-grammaticaux et morphologiques rencontrés dans le parler du Banat. En outre, il faut avoir en vue que les traits caractéristiques de chaque parler ont un rôle essentiel pour la réalisation des oppositions morphologiques, constituées souvent sous la pression du système, afin de faire la distinction entre certaines formes grammaticales.